

Minnen från Ödeshög 1955-1957 av Kenneth Löfgren

Nya hem, ny skola, nya olyckor och lite annat

Den 4 maj, som var en onsdag, 1955 började jag i Ödeshögs skola. Vi hade alltså flyttat till Ödeshög, eller närmare bestämt till Vilan, i närheten av Åby Västergård, strax utanför Ödeshög. Den första bostaden, Vilan, var ett torp som låg ganska långt bort från allfartsvägen och själva gården Åby Västergård. Min far hade fått jobb som avsynare på Wånex AB i Ödeshög.

Minnesbilderna från tiden i torpet är, som vanligt, begränsade. Jag kommer ändå ihåg att jag tyckte det var vackert där på våren. Torpet låg precis i skogskanten och omgärdades både av skog och av öppen mark. Det som jag särskilt kommer ihåg, eftersom vi kom dit på våren, var alla vitsippor.

Bilden på Vilan är tagen 2013

Åskvädret

Det finns tre saker som etsat sig fast i mitt barnminne från den korta tid vi bodde i torpet. Ett är ett mycket häftigt åskväder. Nu tycker du kanske att det kan väl inte vara så märkvärdigt att ett åskväder skulle fastna i mitt minne, åskväder förekommer ju rätt ofta. Jo, men den här gången satte det skräck i mor. Nu skulle bostaden evakueras och vi skulle ta oss till gården för att söka skydd. Sagt och gjort. På med regnkläder och ut i ovädret. Min cykel stod lutad mot uthusets vägg. Precis när jag tog tag i cykeln slog blixten ner i hängrännan ovanför mig. På hängrännan hade någon monterat dit kraftig ståltråd, som tjänade som krokar, och det var i en sådan som blixten slog ner och sedan fortsatte in i hängrännan. Jag vet inte om det var tur, men jag fick inga skador, trots att jag befann mig precis under rännan. Ja, vi kom iväg. Mor på moped och jag cyklandes.

Mopedolyckan

Nästa minne är olyckan. Ja, även här råkade jag ut för en liten olycka. Min far tog sig till jobbet medelst moped. Han hade vid den här tiden en Novolett. Den var mer en cykel med en påhängd motor än en moped. Det enda reglage som fanns var gasen. Startade gjorde man genom att trampa igång motorn och bromsade gjorde man också med pedalerna. Jag brukade ibland gå och möta honom och då fick jag köra hem mopeden den sista biten. Den dag som själva olyckan inträffade skulle jag ”snitsa lite” och i stället för att trampa igång motorn så skulle jag göra en springstart. Och vad tror ni hände? Jo, mopeden startade och jag hann aldrig hoppa upp på den, utan i stället släpades jag med en bit och ner i ett dike. Och där var det massor av brännässlor. Ja, ni förstår ju själva. Kortbyxor och bar överkropp kunde bara innebära en sak, sveda.

Tusse

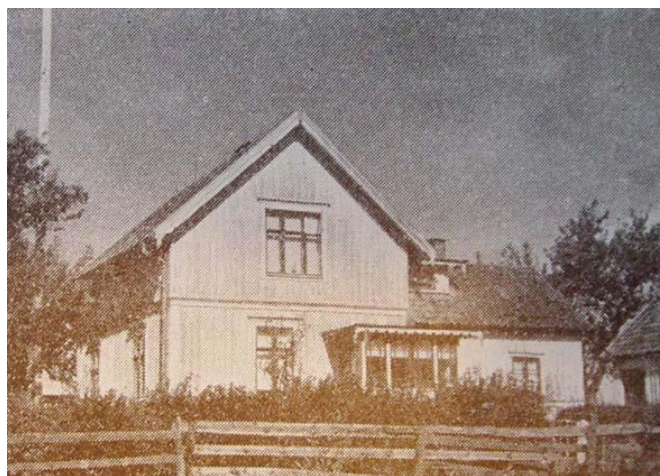
Mitt tredje minne är Tusse. Tusse var vår katt, och inte vilken katt som helst. Vi hade märkt att två vildkatter strök omkring i närheten av där vi bodde. En av dem var lite mer nyfiken så en kväll beslöt mina föräldrar att de skulle försöka locka in honom. Med min mor på knä i farstun, med ett fat med grädde, och min far strategiskt placerad bakom dörren började detta projekt. Det tog lång tid, men till slut kunde katten inte motstå frestelsen. Katten in, far slog igen dörren och sedan bröt kalabaliken ut. Katten formligen sprang på väggarna innan han hittade en plats att gömma sig på. Mina föräldrar var kloka nog att släppa ut honom igen, kanske mest av rädsla att han skulle ha sönder en massa saker i sitt upprörda tillstånd. Men han måste ändå ha känt sig trygg för han kom tillbaka, och så bosatte han sig hos oss.

Men tiden i det lilla torpet blev inte långvarig. Bara efter några månader flyttades pick och pack igen. Mina föräldrar hade köpt ett hus lite närmare gården och landsvägen. Adressen var Björknäs.

Det vita huset

Som sagt, efter några månader flyttade vi igen. Det måste ha varit på sensommaren eller tidig höst 1955 som vi flyttade. Detta mitt antagande bygger jag på ett litet speciellt minne, ett minne som handlar om fladdermöss. Mörka sensommarkvällar, när fladdermössen var ute på jakt, kunde vi roa oss med att linda in en sten i en vit näsduk som sedan slängdes upp i luften. Detta för att lura fladdermössen att ta upp jakten på det vita bytet. Ibland satt en fladdermus kvar på stenen när den landade på marken. Ja, detta var ett nöje gott som något. Sista gången jag var med på detta spektakel så bodde vi kvar i torpet.

Den nya bostaden var ett vitt hus med två våningar och en liten sidotillbyggnad. Det fanns en köksingång på baksidan och huvudingången var i anslutning till verandan på framsidan. Men så minns jag inget mer av själva huset. Jo, kanske? Två saker finns där. Jag minns bänken i köket. Anledningen till detta minnesfragment är att min far slutade röka när vi bodde i det vita huset. Min mor trodde nog inte att det skulle funka så hon gömde pipa och tobak i en av kökslådorna. Detta upptäckte min far och jag kommer ihåg att han blev väldigt arg över detta tilltag. I sin ilska bröt han sönder pipan och slängde både den och tobaken.

Bilden är hämtad från Ödeshögs digitala hembygdsbok.

Det andra är vinkelbyggnaden. Denna del av huset användes inte, men de som hade bott där innan hade lämnat kvar en massa saker, bland annat en del möbler. Och det var där jag hittade kristallmottagaren.

Kristallmottagaren var föregångaren till radion och dessa kristallmottagare som var försedda med hörlurar var vanligt förekommande i svenska hem från början av 1920-talet. Efter hand ersattes den av radiomottagare med elektronrör och högtalare. Kristallmottagaren behövde ingen strömförsörjning utan det var själva kristallen som var den verksamma delen i mottagaren (allt enligt Wikipedia).

Om jag inte missminner mig så såg den ut ungefär som den på bilden ovan. Det jag idag undrar över. Vart tog den vägen? Men det var fler saker som försvann. Men mer om detta senare.

Tusse igen

Det var en som inte ville flytta. Tusse vägrade att följa med. Mina föräldrar gick flera gånger tillbaka till torpet och lockade på honom, men han vägrade. Men han saknade oss för han jamade gnälligt varje gång vi försökte få hem honom till det nya hemmet. När min far till sist lyckades få med honom så krävde det en speciell insats för min far. När han närmade sig torpet så satt Tusse uppkrupen i ett träd och jamade och gnällde. Det var riktigt synd om honom. Nu fanns bara en sak att göra, klättra upp och hämta ner honom. Sagt och gjort, och så hade även han flyttat.

Tusse var väldigt snäll och tillgiven, han klarade alla strapatser i skogen, han klarade sig från rävar och andra djur, han var ju van. Endast en gång kom han hem och var skadad. Han hade skadat benet. Men detta läkte av sig självt, veterinär var ju inte att tänka på, så han fick lite magnecyl för värken och så fick det vara bra med det.

Jag skaffade en katt till. Jag fick, eller köpte, den av gårdsfolket. Detta var ju en tamkatt och redan efter någon vecka så hade räven tagit honom. Men Tusse tog han inte.

Jag kommer att skriva lite mer om alla flyttar och bostäder, för det finns en del att reflektera över. Du får här en liten föraning. Jag vet inte vad det blev av Tusse när vi flyttade vidare, för det gjorde vi. Jag kommer inte ihåg (undrar hur många gånger jag skall skriva att jag inte kommer ihåg). Lämnades han åt sitt öde (jag älskade den där katten) eller tog någon hand om honom. Men han försvann ur mitt liv.

Bäcken, bykhuset, trädgården, ängarna och skogen

Ju mer jag tänker på och skriver om min barndom, ju fler tankar väller upp i mitt huvud. Vad är det som gör att jag inte kommer ihåg hur det såg ut inomhus, och det gäller alla ställen vi bodde på, men att jag kommer ihåg omgivningarna, för så var det också här. Jag har starka minnen av trädgården, som på ena sidan av huset var ganska vildvuxen, men där fanns olika fruktträd, bärbuskar, blommor, några stora stenar och en stig. Ja, det var en liten stig som ledde in i den delen av trädgården, en stig som omgärdades av träden, buskarna och blommorna. Det var nästan som en djungel och det var något speciellt när solens strålar bröt igenom trädkronorna. Men där fanns också faror. Huggormarna trivdes där bland det höga gräset och växterna.

På den andra sidan av huset var trädgården öppen, där hölls gräset i schakt. Där fanns också en del fruktträd. Det var här som jag första gången åt Åkeröpplen, för det fanns sådana på tomten. Jag tyckte att de var fantastiskt goda, och det tycker jag fortfarande. Själva trädgården övergick sedan till att mer likna ett öppet fält vars gräns slutade vid bäcken. Bäcken och dess omgivning blev en naturlig lekplats. Där fångades grodor och paddor och bäcken blev det stora vattendraget i indianland. Vilde indianen sedan in i de stora skogarna var det bara att "rida" in i den vildvuxna delen av trädgården.

Det var i anslutning till bäcken som bykhuset låg. Jag vet inte om mina föräldrar använde bykhuset, men det stod där som en kuliss i pojkenes lekar.

För det var så. Det var trädgården, de omgivande ängarna och skogen som blev lekplatsen. Min känsla är att jag var ute väldigt mycket. Med den hemmagjorda pilbågen och pilarna vandrade jag ofta på de stigar som löpte över ängar och in i skogen. Jag levde mitt liv.

Den nya skolan

Vi kom alltså till Ödeshög i slutet av april 1955 och det var dags för en ny skola. Jag har väldigt få minnen från skoltiden i Ödeshög, men det finns några minnesfragment som är förknippade med skolan.

Det ena är att jag kommer ihåg att min mor följde mig till skolan min första skoldag. Troligtvis åkte jag med henne på mopeden in till Ödeshög, för något annat färdmedel fanns inte. Minnet av detta begränsar sig till att jag kommer ihåg att vi stod på trottoaren och skådade in på skolan och barnen som lekte på skolgården. Sedan är det slut på minnet av den första skoldagen.

Ett annat minne är att vi var på någon form av badhus, inte för att simma och leka, utan här var det för hygienens skull. Jag vet inte hur ofta detta skedde, men det jag speciellt kommer ihåg var bassängen. Nu var det inte en stor bassäng med uppvärmt vatten utan en liten trång bassäng med iskallt vatten. Meningen var att vi skulle avsluta tvagningen där. Det var ungefär som att bada i en sjö i april, precis när isen dragit bort.

Syslöjden är också något som finns där i mina hjärnvindlingar. Jag minns särskilt gymnastikpåsen. Alla barn skulle sy sig en påse där de kunde ha sina gymnastikskor, gymnastikbyxor och tröja. Nu kan man inte jämföra detta med dagens utrustning. Skorna var tunna, blå tygskor med en jättetunn sula. Byxorna var enkla kortbyxor och tröjan var oftast en undertröja. Efter skolan träffade jag på en liknande utrustning när jag gjorde lumpen. Samma skor, samma byxor och tröja. Det var bara påsen som fattades.

Det som är lite sorgligt är att jag inte kan frammana utseendet på min lärarinna. Varför är detta synd frågar du? Jo, därför att jag har en sådan positiv känsla av henne. Hon hette Solveig Bark. Trots mina dimmiga minnesbilder så upplevde jag henne som snäll, som man kanske skulle säga som barn, och omtänksam. Trots denna diffusa bild av Solveig, och trots att jag inte kommer ihåg några lektioner, så kan jag utan att tveka säga att hon var den bästa läraren

jag haft under mina folkskoleår. Hon har på något sätt etsat sig fast i mitt medvetande. Denna bild förstärktes nog när vi barn var hembjudna till henne på saft och bullar i hennes trädgård. Jag tror att hon verkligen gillade barn.

Jag har gjort lite efterforskningar om bland annat skolan i Ödeshög, bland annat kontaktade jag kommunens arkiv 2012. Detta var svaret jag fick.

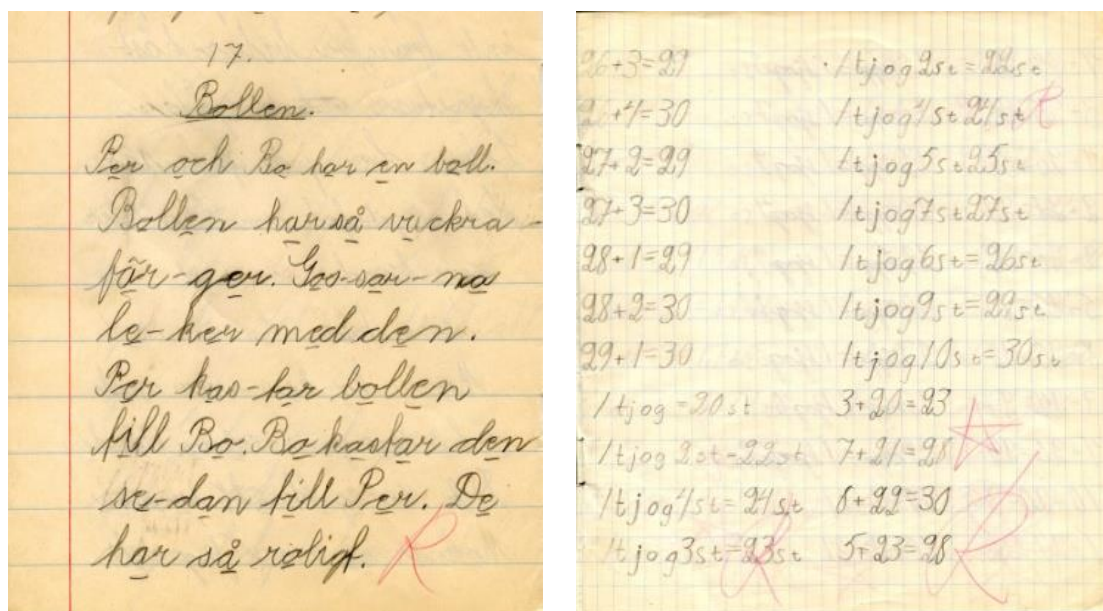
”Det fanns en skola i Ödeshög på den tiden, samt en slöjdsal och en vaktmästarbostad. Dessa fastigheter fanns mitt i Ödeshögs centrum på östra med gräns mot Storgatan och cityparken, gräns mot väster var Kungsvägen. Skolbyggnaden är rivet och idag finns här lågstadie- och mellanstadieskola namngiven till Fridtjuv Bergsskolan. Slöjdsalen eller byggnaden där den bedrevs var en byggnad skänkt av Kinmansson, och finns nu på Ödeshögs hembygdsgård. Vaktmästarbostaden finns fortfarande kvar och där bedrivs idag skolverksamhet.

Solveig Bark verkade som lärare i Ödeshög under många år, mina barn hade henne som lärare i småskolan. Hon var en mycket omtyckt lärare. Hon gick ur tiden, tror jag, för ca 10 år sedan”.

Bilderna är hämtade från Ödeshögs digitala hembygdskbok.

De två första åren gick man i småskolan och därefter i Ödeshögs folkskola. Detta innebär alltså att jag också gick några månader i folkskolan.

Bilderna ovan är från andra klass. Det är dels en berättelse om en boll, med avstavningsövningar, samt lite matematik.

Det sista minnet, som egentligen inte handlar om själva skolan, är skolvägen. Jag har ibland undrat varför det blev just Ödeshögs folkskola och inte Stora Åbys skola som låg närmare. Jag tror att det var så här. Mig veterligt fanns det inga skolskjutsar på den här tiden, så därför måste transporten lösas på annat sätt. Mina föräldrar räknade nog med att jag, när jag inte kunde cykla själv, skulle åka med min far på mopeden, han jobbade ju i Ödeshög. Men det kan också vara så enkelt att vi bodde inom Ödeshögs skolupptagningsområde.

Slutet av vårterminen 1955 var det att grensla pakethållaren på Novelletten. Detta innebar att mina skoldagar blev väldigt långa. Min far började ju klockan sju och slutade klockan fem. Mitt "fritids" var konfektionsfabriken Wånex. Här tillbringade jag den dryga morgontimmen och eftermiddagstimmarna, ofta med att jobba lite. Barnarbete säger du. Men jag tjänade några ören för varje kappsärp jag vände ut och in och mellanmålet bestod oftast av en stor bit drömtårta.

När jag sedan började andra klass cyklade jag höst och vår den cirka fem kilometer långa sträckan till och från skolan. Nu kunde jag ta mig hem lite tidigare så nu fanns lite mer tid för lek och spännande äventyr. Men när sedan vintern slog till var det dags för pakethållaren igen. Jag kommer särskilt ihåg en vinterdag då det var snöstorm och säkert en halv meter snö som vi, i motvinden skulle ta oss fram i till "stora vägen". Min far släpade mopeden i den djupa snön, tidvis fick han bära den, och jag tog mig fram, till största delen, baklänges. För gick man emot vinden kunde man knappast andas, så mycket blåste det. Men fram skulle vi.

Potatislov och ännu en olycka

Detta hände hösten 1955. Knappt hade skolterminen börjat, andra klass, förrän det var dags för lov. Ja, nu var detta inget lov där tiden skulle ägnas åt lek och idrott. Nej, det var det så kallade potatislovet. Jag vet inte om detta bara var en företeelse för landsbygden, men tanken var att barnen skulle vara hemma och hjälpa till med att ta upp potatis och kanske hjälpa till

med andra höstgöromål. Nu hade vi inte egenodlad potatis, men desto mer fanns på gården. Bakgrunden till detta var detta.

Åby Västergård hade ett brännvinsbränneri som brände brännvin åt AB Vin- och spritcentralen, och då användes potatis. Och mycket potatis fanns det.

Nu skulle det plockas potatis! Mitt mål var att tjäna ihop så mycket pengar så att jag kunde köpa mig ett par nya stövlar. Ja, så var det. Alltså inga fickpengar till godis eller annat förgängligt, nej, det var stövlar som gällde.

Det var jag och flera andra barn och ungdomar, men också en hel del vuxna, mest kvinnor som intog potatisåkrarna. En traktor med en ”potatisspridare” där bak åkte upp och ner för fårorna och ”sprätte” upp potatisen. Nu skulle potatisen snabbt plockas upp och läggas i korgar (jag tror man fick betalt per korg) innan traktorn kom tillbaka och nya potatisar ”sprättes upp”. Jag tillhörde de mest energiska och noggranna. Inga potatisar skulle ligga kvar där jag plockade. Andra däremot plockade de stora och lämnade kvar det ”småttiga”. Det var ju lättare att fylla en korg om man bara tog de stora potatisarna. Men inte jag. Jag plockade rent.

Detta gick bra den första dagen, jag hann undan innan traktorn närmade sig. Värre gick det dag två. I min iver att göra rätt för mig så glömde jag traktorn, jag hann inte undan. Jag hann slänga mig bakåt men olyckan gick inte att undvika. Framhjulet, jag såg detta själv, körde över mina lår och bäcken och man fick hejd på traktorn när bakhjulet var på väg upp samma väg. Det var en lärare från Stora Åbys skola som hörde skriket och fick stopp på traktorn. Jag kommer ihåg hur jag såg bakhjulet rulla ner från mitt lår. Jag har många gånger tänkt på vad som skulle ha hänt om även bakhjulen hade kört över mig helt, och för att inte tala om vad som hade hänt om jag kommit i kontakt med spridaren som hängde där bak på traktorn.

Av någon anledning, ja, jag skriver så, var min mor på väg till ”min arbetsplats”, kanske för att kolla att hennes son sköter sig, han är ju ändå åtta år. När hon passerar gården får hon reda på att jag blivit överkörd. Jag vet inte hennes reaktion på detta, och jag kommer inte ihåg vad hon sade eller gjorde när hon kom fram till där jag ligger på potatisåkern med fruktansvärda smärtor. I alla fall var det inte tal om att åka till någon sjukstuga. Där kanske jag själv bidrog till detta. Jag sa säkert att jag inte hade så ont, att det inte behövdes. Men ändå? Kunde ett barn bedöma detta? Har någon blivit överkörd, och allra helst ens egen son, så borde detta väl ha varit det naturliga, att bli skjutsad till en sjukstuga. Jag förstår heller inte alla de som fanns runt omkring, att inte de reagerade. Jag kunde ju ha haft krosskador på skelettet och inre blödningar i buken. Men inte. Det var att baxa sig upp på cykeln, och där satt jag rak som en fura (jag kunde varken böja benen eller kroppen) och bakom sköt min bror på cykeln (jag kunde ju inte trampa) och på så vis tog vi oss hem.

Dagen därpå var jag ute i potatislandet igen. Snacka om envishet. Jag skulle ju tjäna pengar. Jag vet inte hur jag tog mig dit, men jag låg ner och plockade mina potatisar. Men det var väl någon som reagerade och tog kontakt med mina föräldrar vilket resulterade i att min far kom och hämtade mig. Han fick bära mig hem, jag kunde inte gå. Men inte heller nu var det tal om läkarbesök.

Drygt fyrtio år efteråt genomgick jag en skelettröntgen och då fann man en mörk fläck på lårbenet. När annat var uteslutet så konstaterades att det säkert var en rest från den skada jag ådrog mig i potatislandet.

Nu undrar du säkert om jag fick några stövlar. Jag vet inte, men jag tror att min far lade till mellanskillnaden mellan det jag hade tjänat och priset på stövlarna. Men som sagt, jag vet inte.

Födelsedagsfest med förhinder

Maj månad 1956 och snart födelsedag. Detta år skulle jag, för första gången, få bjuda in kamrater till mitt kalas. Jag kommer inte ihåg vilka kamrater som bjöds, men det fanns barn på gården, så det var säkert de som skulle få komma. Planen var att kalaset skulle hållas i trädgården. Jag kommer ihåg att det var väldigt fint väder där i slutet av maj, så det skulle kunna bli ett härligt kalas, där i vår stora trädgård. Men som rubriken antyder så hände något. 28 maj kom och jag fick påssjuka. Allt fick ställas in. Ja, så blev det när jag för första gången skulle få ha en riktig födelsedagsfest med kompisar och allt. Det blev inget kalas, och mig veterligt kom jag aldrig senare heller ha något sådant kalas.

Och lite annat

Det är inte så mycket jag kommer ihåg från tiden i det vita huset. Men det jag ändå kommer ihåg, utöver det som redan har nämnts, är naturen. Kullarna, ängarna, bäcken, ån och skogen. Bäckan har jag redan nämnt men inte ån. Att jag minns ån så väl är kräftfisket. För första gången i mitt liv fick jag vara med på det nattliga kräftfisket. Här användes både sänkhåvar, burar och händerna. Med hjälp av ljuset från en ficklampa kunde man plocka kräftorna med bara händerna. Det fanns gott om kräftor på den tiden, innan den stora pesten. Jag kommer ihåg att vi fick massor av kräftor, och jag fick den största. Min uppgift var att fiska bete till burarna och håvarna, och vad hade inte trasslat in sig i reven, om inte en jättestor kräfta. Gissa om jag var stolt.

Eftersom vi nu bodde så nära en gård var det naturligt att en del tid tillbringades där. Det fanns ju barn där, som jag ibland lekte med, och det hände en hel del spännande vid gården. Jag minns speciellt grisslakten, jag minns stanken.

På gården köpte (tror jag) jag mina två kaniner. Jag tror att jag gav femtio öre för kaninerna, och då ingick bur. Med gråt och förtvivlan slaktades sedan kaninerna efter att jag gött dem med maskrosblad under flera månader. En gick, efter slakt, till det egna hushållet, och en sålde jag för en krona. Lite förtjänst ändå. Jag tror inte att jag åt av kaninen.

Bodde man så nära en gård så hämtades (köptes) mjölken där. Ofta var det jag som med mjölkkrukan i hand traskade upp till gården för att hämta mjölken. Proceduren var sedan att mjölken fick stå ett tag så att grädden steg mot ytan. Sedan skummades detta av, och så hade man fet och god grädde. Jag kommer inte ihåg om det fanns jordkällare på tomten, men troligtvis fanns en sådan. Detta var ju en förutsättning för att maten skulle hålla sig, för kylskåp hade vi inte.

Endast den gamla vattenpumpen finns kvar där det vita huset en gång legat

Skolkort

När vi (se kapitlet "Nostalgiresan") våren 2013 besökte Ödeshögs bibliotek kom vi i kontakt med flera trevliga och hjälpsamma människor. En av dessa fantastiska människor var Bruno Lago som hade en massa värdefull information som underlättade vårt besök i Ödeshög. Jag har även haft kontakt med honom via e-post, bland annat har han fått min text om Ödeshög. Plötsligt får jag ett e-post-meddelande att han visste någon som hade uppgifter om skolan i Ödeshög. Inte långt därefter kom ett skolfoto och en klasslista och där fanns min fröken Solveig Bark och mina klasskompisar i klass 2 B. Tyvärr finns jag själv inte med på bilden, kanske var jag sjuk den dagen då fotot togs, men jag finns med på klasslistan. Tack också till www.hasserydbergsalster.se där skolmaterialet finns.

Stående från vänster: Kerstin Andersson, Ann-Marie Samuelsson, Birgitta Wahlberg, Ulla Fröjd, Eivor Liljegren, Gunvor Lunell Sväms, Margareta Hedin, Mona Börjesson, Karin Winterstein, Ann-Marie Lilja, Solveig Bark, Margareta Sultan.

Stående på knä från vänster: Bo Svensson, Carl-Evert Carlsson, Urban Runesson.

Sittande från vänster: Thomas Lindgren, Sören Pihl, Tony Netzel, Hans Johansson, Bengt Johansson, Sven-Bertil Svensson, Conny Svensson.

Vi lämnar Ödeshög

Efter dryga två år, närmare bestämt i början av oktober 1957, i Ödeshög var det åter dags att flytta alla pinaler till ett nytt ställe. Jag vet inte varför vi återigen bröt upp, men nästa anhalt blev Gripenberg utanför Tranås. Den nya skolan blev Ådala skola, i byn Ådala. I Ådala gick man tredje och fjärde klass, medan man gick ettan, tvåan, femman, sexan och sjuan i Gripenbergs skola. Mellan dessa samhällen var det kanske någon kilometer, beroende på var man bodde. Mellan skolorna var det säkert ett par kilometer.